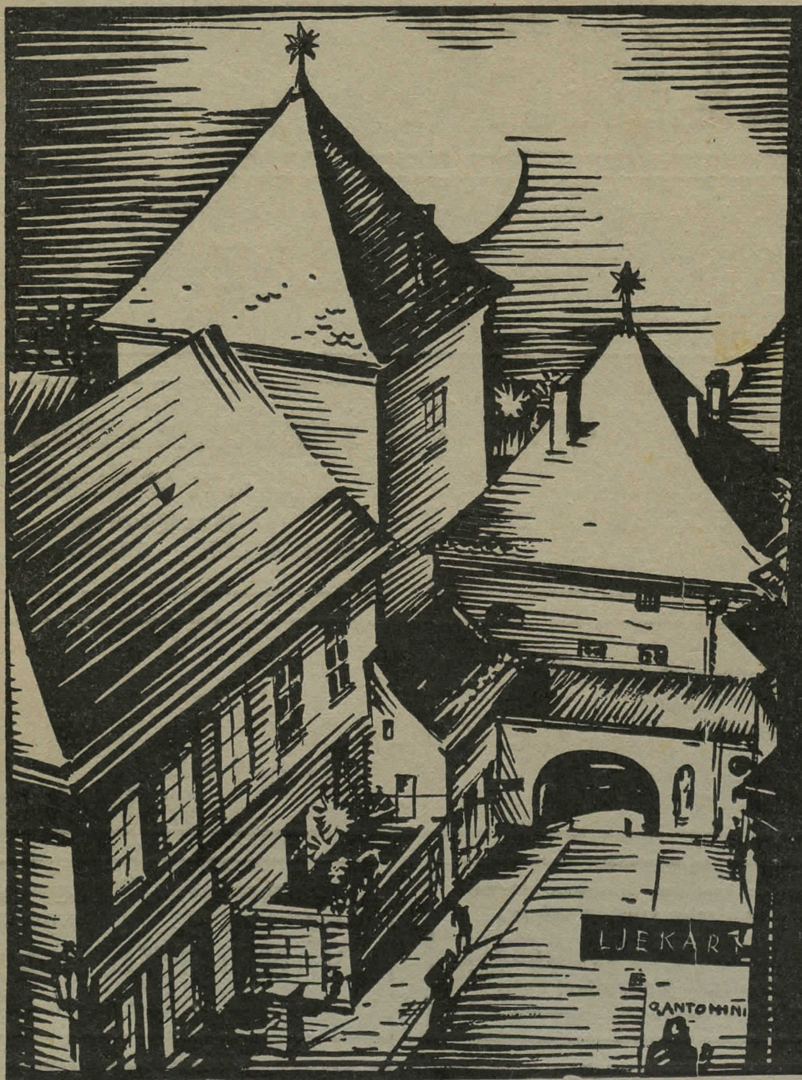
Poštarina plaćena u gotovom

ZAGREB

BROJ 2. VELJAČA 1940. GOD. VIII.

Izlazi mjesečno. – Cijena godišnje za članove Din 40—, za nečlanove Din 50—. Pojedini brojevi Din 5·—

ZAGREB

REVIJA DRUŠTVA ZAGREBČANA
BROJ 2. GOD. VIII. VELJAČA 1940.

Dr. Antun Goglia:

SVEČANA PROSLAVA 25-GODIŠNJICE IVANA PL. ZAJCA

(Svršetak)

Prikazao sam život i veliko djelovanje Ivana pl. Zajca, pa posve je opravdano, da se spomen dvadeset i pet godišnjice njegove smrti dostojno proslavi i time pokaže zahvalnost za sve ono, što je on učinio hrvatskom narodu.

Ovu spomen komemorirala je na svečan način Zagrebačka Filharmonija, koja je priredila u Hrv. narodnom kazalištu dne 11 XII 1939. svečani simfonijski koncerat sa dirigentom Lovrom Matačićem. Dr. Božidar Širola, direktor državne muzičke akademije, koji je bio Zajčev učenik, držao je na početku koncerta spomen slovo, u kojem je toplim riječima prikazao u bitnim potezima svu veliku muzičku i organizatorsku djelatnost, koju je Zajc razvio.

Od Zajčevih djela izvedena je na koncertu njegova »Velika romantična uvertira«, koja je primljena od pune kuće velikim oduševljenjem.

Osobito je proslavila ovu zgodu Družba Braće Hrvatskoga Zmaja.

Zajc je bio član te družbe, a Braća Hrvatskog Zmaja štovala su ga i ljubila kao svog oca, a vez između njih i Zajca bijaše najintimniji. On je često boravio u kolu svoje zmajske braće i taj mu je boravak bio najugodniji te je znao reći: »Među vama čisto sam mlad!«[14])

Kad je Zajc brat Podtrsatski slavio slavlje svog tisućega opusa, izabran je na glavnoj skupštini dne 24 IV 1907. »počasnim bratom« a društva priredila dne 29 IV 1907. svečanu »Akademiju« s koncertom i zabavom, na kojoj su prvi naši umjetnici izvodili najljepše svečareve skladbe.

[14]) Vidi: »Sjeni Zajčevoj«, posvetila »Braća Hrvatskoga Zmaja« (Zagreb 1915. Nadbiskupska tiskara).

Godine 1912. slavio je Zajc osamdesetgodišnjicu svog zaslužnog života. I tom je prigodom dne 8 II priredila družba »Zajčevu večer«, na kojoj je orkestar domobranske pukovnijske glazbe pod osobnim ravnanjem svog kapelnika hrvatskog skladatelja Ivana Muhvića izveo skladbu Zajčevog učenika Božidara Širole: »uvertiru Stanac«, a veliki Meštar Emilij pl. Laszowski predao mu počasni društveni dar, — burmuticu sa zmajskim emblemima. Zatim je slijedila izvedba raznih Zajčevih skladba.

Prigodom 10 obljetnice Zajčeve smrti 1924 izdala su Braća Hrvatskog Zmaja knjigu »Sličice o Ivanu pl. Zajcu« od Antonije Cvijić Kassowitz.

God. 1925. postavila je družba spomen-ploču na Zajčevoj kući u Visokoj ulici.

Zajc je god. 1901. posvetio družbi prekrasan muški zbor sa orkestrom »Zmajevka« na riječi dra Velimira Deželića st., a kasnije posvetio je svoj glazbotvor »Zora« za muški zbor s orkestrom.

Braća Hrvatskog Zmaja nisu mogla da i dostojno ne proslave 25 godišnjicu smrti svog počasnog brata i da se time oduže njegovoj uspomeni.

Ponajprije priredila su dne 13. XII 1939. u 8 sati na večer u svojim društvenim prostorijama nad Kamenitim vratima svečanu komemorativnu akademiju. Na ovoj akademiji sudjelovali su izaslanici svih zagrebačkih hrvatskih kulturnih društava, živi članovi obitelji nezaboravnog Zajca te mnogo uzvanika.

Svečanu proslavu otvorio je toplim proslovom veliki meštar družbe, narodni zastupnik Milutin Majer, iza kako je član družbe kapelan Selec čitao molitvu za pokojnog Ivana pl. Zajca.

Iza toga je Hrv. pjevačko društvo »Sloboda« otpjevalo popularni zbor »Zrinsko-frankopansku«.

Odulje predavanje o životu i radu Ivana pl. Zajca održao je član družbe dr. Antun Goglia te istakao sve zasluge Zajca za razvitak hrvatske muzičke kulture.

U nastavku rasporeda otpjevala je operna pjevačica Nada Tončić dvije Zajčeve pjesme: »Moja dika« i »Vir«, a operni pjevač Tošo Lesić, član družbe ariju »Sulejmana« iz opere »Nikola Šubić-Zrinski«.

Profesorica dr. Zdenka Smrekar iznijela je u svom pjesničkom govoru više osobnih uspomena na ovog velikog hrvatskog umjetnika a istakla je i prijateljsku vezu, koja je postojala između njega i velikog hrvatskog pisca Augusta Šenoe.

Nakon odpjevane Zajčeve skladbe »Himna kralju Zvonimiru« po hrv. pjev. društvu »Sloboda«, zaključio je svečanost veliki meštar družbe citirajući pjesmu prvog protonotara družbe Stjepana Širole,

u kojoj se izrazuje narodna harnost, kojom se pokoljenja sjećaju svojih velikih sinova, a među njima i Ivana Zajca.

Burnim odobravanjem izrazila je publika zahvalnost družbi i sudjelujućima, koji su omogućili ovu lijepu umjetničku priredbu i kojom se prilikom opet pokazalo, s koliko pijeteta i poštovanja se družba sjeća hrvatskih velikana.

Dne 16 XII 1939. na dan smrti velikog pokojnika, položilo je izaslanstvo družbe, a na čelu joj Milutin Majer, vijenac na spomen-ploču na kući pokojnika u Visokoj ulici.

Istog dana u jutro prisustvovala su Braća Hrvatskog Zmaja po svojim predstavnicima zadušnici u crkvi Sv. Marka.

Konačno priredila je družba u svojim prostorijama izložbu djelâ, rukopisa, povelja i predmeta iza ostavine pokojnika, koji se odnose na život i djelovanje tog velikog glazbenika.

Ova izložba bila je zanimiva ne samo za muzičku publiku već i za drugo građanstvo te za polaznike muzičkih učiona te ostalih zagrebačkih srednjih i ostalih škola.

Izložbu pripremili su: dr. Božidar Širola, članovi družbe dr. Antun Goglia, protonotar Viktor Mohr, Emilije Laszowski i gđica Marija Glogolja. Izložbene predmete stavili su na raspolaganje: gradski muzej, hrvatski glazbeni zavod, hrv. narodno kazalište, državna muzička akademija i pokojnikova obitelj.

Na čelu dvorane, gdje se nalazi podium sa meštarskim stolom bilo je Zajčevo poprsje, zatim Zajčev lik od kipara Frangeša i Zajčev kip od kipara Bohutinskoga.

Na zidovima dvorane bile su obješene razne slike i fotografije iz Zajčevog života, niz spomenica i vrpca od vijenaca, koje je Zajc dobio od raznih hrvatskih kulturnih i pjevačkih društava te inih ustanova. Na stolovima poredani su bili rukopisi raznih kompozicija: opera, orkestralnih djela i komada za pjevanje. Izložen je bio rukopis njegove prve opere »La Tirolese« i njegove zadnje opere »Oče naš«; zatim originalne partiture Zajčevih opera »Nikola Šubić-Zrinski«, »Ban Leget«, »Lizinka« i pastirske igre »Dubravka«. Zanimiv je bio rukopis skladbe »San jedne jesenske noći na Jadranskom moru« (op. 938) za sopran, alt, tenor, mješoviti zbor i dva orkestra, koja skladba nije jošte izvedena.

Iz arhiva Hrv. glazb. zavoda izloženi su bili izvorni rukopisi: Pjesme za jedan glas uz pratnju klavira: »O ti dušo«, »Oj vi magle«, »Miruj, miruj, srce moje«, »Cvati, cvati, ružica«, zatim skladbe »Djevica i Ljubica« za sopran, alt, ženski zbor, klavir; »Novom proljeću« mješoviti zbor s gudačkim orkestrom; »Na Grobniku«, velika kantata za mješoviti zbor i orkestar; »Uskrsnuće Isusovo«, religiozna kantata za so-

pran, mješ. zbor, harfu, orgulje i veliki orkestar; »Hrvatska rapsodija« za mali duvački orkestar.

Među ostalim predmetima vidjela se diploma slobodnog i kraljevskog grada Zagreba, kojom je Zajc imenovan počasnim građaninom grada Zagreba[15]) te dnevnik, koji je maestro vodio o svojim djelima i o njekim značajnim događajima u svom životu.

Sa svake strane meštarskog podija bila je postavljena jedna vitrina, u kojima su bili izloženi razni srebrni vijenci, dirigentski štapići, pokali, burmutice i ini predmeti, koje je Zajc primio kod raznih svečanih zgoda. Ova izložba dala je potpunu sliku o Zajčevom životu i o njegovom blagotvornom djelovanju oko unapređenja hrvatske muzičke kulture.

Izložba je svečano otvorena dne 16 XII 1939. u 11 sati prije podne. Otvorenju prisustvovali su: U ime Bana Hrvatske banovine dr. Ivo Krbek, podban; u ime nadbiskupa dra Stepinca, mngr. dr. Stjepan Bakšić: za grad Zagreb, povjerenik grada Zagreba Mato Starčević; u ime prosvjetnog odsjeka banske vlasti prof. Rudolf Matz i dr. Pettan; za Hrv. glazbeni zavod predsjednik dr. Antun Goglia; za Hrv. pjevački savez podpredsjednik dr. Miro Majer; za Hrv. narodno kazalište intendant Julije Benešić i ravnatelj opere Krešimir Baranović; za društvo »Hrvatska žena« Marija Kumičić i Milka Vukelić; za Društvo Zagrepčana Milan Kresnik i Janko Smičiklas; za Drž. muzičku akademiju rektor Franjo Lhotka; za društvo »Hrvatska Majka« Fanika Pralica; za Maticu hrvatskih kazališnih dobrovoljaca A. Freudenreich; za društvo »Hrvatski Zagorci« predsjednik Mihovil Jug i dr. Nadalje prisustvovali su članovi pokojnikove obitelji te zmajska braća sa velikim meštrom Milutinom Majerom.

Izložbu otvorio je kratkim proslovom veliki meštar u prisutnosti protonotara Viktora Mohra. Tumači izloženih predmeta bili su dr. Božidar Širola i Viktor Mohr.

Ova uspjela izložba trajala je četiri dana i bila je vrlo mnogo posjećena a naročito od mlađeg naraštaja.

U počast uspomene Ivana pl. Zajca priredio je Hrv. glazbeni zavod društveni koncert dne 19 XII 1939.

Zajc je bio 37 godina ravnateljem glazbene učione (kasnijeg konservatorija) Hrv. glazbenog zavoda te tehnički ravnatelj društvenih priredaba, pa su njihovi odnosi uvijek bili najbolji te je uprava tog društva visoko cijenila Zajca. To je izrazila i u ljetopisu glazbene škole povodom Zajčeve smrti, gdje se među inim kaže: »Njegovo ime ostat će u povijesti našeg društva neumrlo, trajno i zlatnim slovima ubilježeno. Njegova očinska briga i dobrota, njegova žarka ljubav, koju je kao ravnatelj i učitelj

[15]) Vidi: dr. A. Goglia: »Ivan pl. Zajc« str. 33 i »Jutarnji List« (17. XII. 1939.).

posvećivao našoj glazbenoj školi urodila je trajnim plodom tako, da danas na stotine zahvalnih i harnih učenika prenaš slavu njegove genijalnosti diljem naše hrvatske domovine.«

Hrvatski glazbeni zavod svakom je zgodom znao Zajca odlikovati i time priznati mu njegovo veliko djelovanje u društvu. Već g. 1895. prigodom dvadeset i pete godišnjice njegovog djelovanja u društvu priredio je dne 10 III svečanu matineju, kod koje su Zajcu čestitali ravnateljstvo, učiteljski zbor i zavodski učenici, a tadanji predstojnik odjela za bogoštovje i nastavu dr. Iso Kršnjavi svečano mu predao odlikovanje.

Društvo je sudjelovalo kod proslave 70 godišnjice i 1000 opusa Zajca god. 1907. i izručilo mu srebrni lovor vijenac.

U proslavu stote godišnjice rođenja Ivana Zajca priredio je Hrvatski glazbeni zavod društveni koncert dne 3 XI 1931. uz sudjelovanje društvenog orkestra i Hrv. pjev. društva »Kolo«.[16]) Tako se je kod ove proslave opet društvo sjetilo Zajca.

Na koncertu izveo je »Zagrebački kvartet« (Segedi, Graf, Arany i Fabbri) Zajčev gudalački kvartet E dur (op. 61), po novoj redakciji Božidara Širole, koji je u III dijelu (Scherzo) sastavio trio, da bude srednjim stavkom tog dijela. Puna dvorana burno je aklamirala djelo i izvedbu.

Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu također je svečano proslavilo ovu zgodu. Dne 22 XII 1939. izvedena je Zajčeva popularna opera »Nikola Šubić-Zrinski«, koja je u tu svrhu nanovo uvježbana bila. Povlađivanje općinstva bilo je oduševljeno.

Grad Dubrovnik također se sjetio Zajca. Priredbu organizirao je ogranak »Braća Hrvatskog Zmaja«. Na proslavi je sudjelovao gradski turistički orkestar i Hrv. pjevačko društvo »Dubrava«.

Komemorativna svečanost bila je 13 XII 1939. Predsjednik ogranka Visko Svilokos govorio je o životu i radu velikog skladatelja. Zatim su se izvele Zajčeve skladbe. Pjevačica Mercedes Monopolski-Arneri odpjevala je dvije svečareve pjesme. Na koncu priredbe odpjevana je »U boj u boj«.

Kako smo upućeni, priređuje tim povodom pjevačka župa Lisinski Hrvatskog pjevačkog saveza dne 30 I 1940. u velikoj dvorani Hrv. glazb. zavoda komemorativni koncert, u kojem su se izvele samo Zajčeve skladbe.

Iz svih tih proslava možemo zaključiti, da Zajc i danas nije zaboravljen, što se najbolje vidi po tome, da se njegove skladbe i danas izvode

[16]) dr. Antun Goglia: »Hrvatski glazbeni zavod u deceniju 1927—1937« str. 15.

u kazalištu, i na raznim priredbama po cijeloj Hrvatskoj i da mu je današnja generacija zahvalna na njegovom velikom radu oko hrvatske glazbene kulture. Njegovo će ime živjeti i dalje u hrvatskom narodu!

Rudolf Devidé:

Proslavlenom tenoru, gosponu

MILANU ŠEPECU

potlam dvasetpet-letnoga umetničkog deluvanja.

Celi Zagreb gratulira
Nimi, »gospon mladi«
Ze srčekah to izvira,
— Vsak jih ima radi.

Prav sem rekel da mlad jeste,
Ar su navek isti,
Postareli niš se neste,
V dvajsetpet let tistih.

Kak »lubavnik« operetni
I operni takaj,
Navek okretni i spretni,
Kak predi, tak i zdaj.

K'tem su naše gore listek,
— Zagrebečko dete,
Karaktera navek čisteg
»Od glave do pete«.

I pajdaštvo Zagrebčancov
Gda su član mu pravi,
Poleg vnogih njinih znancov
Združeno jih slavi:

Bog daj! leta vu brezbroju
Med nami jim bivat.
Umetnost privoščit svoju,
Dat je nam uživat.

Zrinjevčan:

ZAGREBAČKI PERIVOJI

(Kulturnohistorijska crtica)

Uz prozu, — mogli bismo reći, — koju izrazuje više-manje ono more kuća što čini zbijenu masu gradskog područja, imade u svakom skoro gradu mrva poezije, ljepote koja se više prislanja uz prirodu, koja čini da i dijete gradskih zidina ne izgubi svaku vezu s prirodom i njenim ljepotama, taj ostatak zelenila, svježeg uzduha tu i tamo ptičjeg cvrkutanja imademo u našim manjim i većim perivojima.

Naš grad nije osobito bogat perivojima o čem se svatko može uvjeriti jednim pogledom na gradski plan kakav je danas. Sravnimo li ga s onim od pr. god. 1854 gdje zelenilo i opet zelenilo prekida posvud a i okružuje sav ubavi gradić, moramo priznati da smo u tom pogledu danas relativno (a mogli bismo skoro reći i apsolutno) siromašnijima postali.

Sredinom 19. vijeka imao je tadanji provincijski gradić (dakle nešto kao današnji Bjelovar ili Brod) sa svojih 15.000 stanovnika, više i ljepše njegovanih perivoja no današnji veliki Zagreb od ¼ milijuna stanovnika, koji je na putu da postane v e l e g r a d (mjerilom naših jugoistočno-evropskih prilika već i jeste). Razlozi su tome mnogojaki, te bi bilo zanimivo podvrći ih kritičkom promatranju koje bi međutim nadilazilo okvir kog smo si postavili ovim člankom. Merkantilističko, materijalno i prirodi nesklono, za estetske i etičke potrebe slabo hajeće naziranje koje je tijekom 19 vijeka preotelo maha i u nas koji smo obično u svem podražavali evropske struje, bilo je uz pomanjkanje pijeteta za domaće, za svoje, povodom da su se mnogi od perivoja počeli ne samo zapuštati, već i napuštati, tako da danas nema nekojima traga, poimence nekim privatnim bašćama, koje su ipak mogle danas-sutra postati svojinom grada dakle građanstva. Ipak je još preostalo dosta sasma lijepih nasada dotično perivoja, a na nama je da ih očuvamo štaviše uljepšamo, pomladimo i tako namremo potomstvu.

T u š k a n a c naš, malen ali prava rijetkost za koju nam zavide mnogi stranci jer se neposredno dotiče središta grada, danas nažalost nije više ni sjena onog što je bio i kakvog smo ga još mi kano djeca osamdesetih godina 19 vijeka poznavali. Kroz čitav srednji i novi vijek sterala se gusta prirodna šuma od vrha Medvednice pa do tik pred gradske bedeme, u jednom bez prekida, tako da je grad Gradec bio doista tako reći položen u sam rub stare šume. Hladovina i divan uzduh provejavao je iz nje ravno u prozore građana kad bi ih otvorili. Šumom su romonili potočići, priroda i kultura doticale se na bedemima grada. Ime Tuškancu tumači se različito. Jedni misle da dolazi od Tu Škanjec (po ptici), drugi opet da je to ostatak na uspomenu jednog varoškog suca, naturalizovanog Talijana iz T o s k a n e, dakle »Toskanac«. Na rubu te šume bilo je u srednjem vijeku kod današnje Streljane stratište vještica. Neprolaznih zasluga stekao si je magistrat grički, zabranivši kroz stoljeća u tom kompleksu s v a k u g r a d n j u i očuvavši ga tako skoro do današnjih dana. U drugoj polovici 19 vijeka počele su u Tuškancu nicati prve zgrade, bivalo ih je pomalo sve više, šuma se prorijedila, mnogi su posjedi rasparcelirani (Krešić, Jakčini, Cmrok, itd.), a sama šuma stala je da stari; hrastovi su počeli da trunu a svaka jača oluja oborila bi po gdjekoji hrast. Ipak se mora priznati da je gradska općina stala u najnovije doba hvalevrijednim marom da se stara o obnovi šume, pomlađivanju bilinskog materijala, postavi klupa, ure-

đenju puteva, vidikovaca itd. Najljepši je čar tog perivoja njegova skoro netaknuta prirodnost, zanimivi i raznoliki oblici terenskih prilika: ubavi brežuljci, izmjena klanaca i plato-a, iznenađujući daljinogledi na grad i goru i tome slično. Vrlo bi poželjno bilo, da se i pruga na obronku lijevo Sofijinog puta, koja i onako za izgradnju ne može zbog terenskih prilika dolaziti u obzir, pripoji javnom parku i tako isti proširi.

Na Tuškanac (bolje bi bilo reći na starinsku: »Tuškanec«) se priključuje C m r o k, najomiljenija šetnja građana koji ne raspolažu sa mnogo vremena. Cmrok čini utisak ljupkog engleskog parka: valoviti teren, vijugavi putovi, grupe različite bijelo- i crnogorice, daleki vidici, daju mu jedan poseban intiman čar. Čuo sam da su mu ime nadjenuli seljaci, čuvši kako se Zagrepčani šečući razgovaraju »Geh' mer z - m R o k«, t. j. kapelici Sv. Roka, pa doista taj put produžen vodi i danas onamo preko Josipovca. Drugo staro ime jest »P o s t g e i g e n«, jamačno iskvareno od »Bassgeige«, po obliku livade koja začudo naliči jednom ogromnom violončellu. Danas je spojen Tuškanac i sa Z e l e n g a j e m, idiličnim nižim brežuljkom između Tuškanca i Pantovčaka, koje je ime, neka mi bude slobodno spomenuti, nadjeveno tome kraju po mom pok. ocu koji ga je vinogradom zasadio iza što je bio iskrčio šumicu ili g a j.

Ostali parkovi dijele se: na takove koji su ostaci groblja, na takove koje je grad u regulatornoj osnovi predvidio i napokon kao biser naših parkova Maksimir. Povest ću čitatelja redom na šetnju kroz te naše otočiće zelenila.

U 19 vijeku, dobi sistematizacije i teorija, nastala je Hortologija, koja je stala da dijeli perivoje u dvije glavne grupe: T. zv. e n g l e s k e koji se što moguće tijesnije naslanjaju na prirodu, prikrivajuć umjetno dotjerivanje i reducirajuć isto na ponajnužnije puteve, odmarališta i grupacije livada i stabala, i na f r a n c u s k e u kojima prevladava nadasve a r h i t e k t o n i k a : dakle potpunoma ravne crte aleja, podrezanih bokora i obilje kiparskih ili bar umjetnih objekata. Posvud ima da vlada simetrija, apstrakcija, priroda je takoreći svladana i stisnuta u doktrine s t i l a. Tipovi su na pr. Hyde-Park u Londonu i Versaillesu, ili u Beču Prater i Belvedere, odnosno Schönbrunn. Kod nas bi bio prvi na pr. Botanički vrt, a drugi tip recimo Zrinjevac, i akoprem nije potonji jasno stilski izražen kao francuski, ali se bar donekle približuje.

Od negdašnjih groblja nastali su na Griču P e r i v o j S r p a n j s k i h Ž r t a v a i R o k o v a c. Ime prvome lijepo je odabrano i puno historijske reminiscencije, nu valjalo je mislim i pored tog što su kosti prenesene na Mirogoj, ostaviti stari spomenik: spavajućeg lava »Ž è r t v a m«. Tu je bilo Jurjevsko groblje, na kom smo se mi, gornjogradski đačići iz Opatičke ulice sigrali oko one kapelice i ulaznog trijemića punog tajanstvene šutnje, dok nas t o p i podnevno zvono nije rastjeralo kući. Još imade nekoliko

spomenika, sve strpanih u čošak, sa starinskim formama urna, obrnutih baklji i ostalim simbolima prolaznosti. Napisi su latinski i njemački a hrvaština, koliko je ima, nanosi na kajkavsku. Kamenje nadgrobno razneseno je kud-kamo. Najveća ga je većina upotrebljena za gradnju potpornog zida unaokolo Vrazovog šetališta, oliti s dopuštenjem nužnika koji je tamo izveden. Tko zna kakav će pojam o našoj duševnoj kulturi imati naši nasljednici ili potomci, kada budu jednoć pri rušenju tog nimalo svetog mjestanceta nailazili na kamenje, sa stražnje strane puno uklesanih letalnih simbola i riječi kao: »Hic jacet, Hier ruht, ovdje počiva« itd.

R o k o v a č k i p e r i v o j ili Rokovo groblje, nastalo prema tadanjem običaju diljem 15 i 16 vijeka kao jedno od pokapališta grada Griča uz Jurjevsko i ostala, na jednom od najljepših obronaka grada tik nad savskom ravnicom. Tuj je na otkup zavjeta gradske općine prigodom utrnuća kuge u 17 vijeku podignuta kapelica istoimenog sveca, odakle se pruža prema jugu zapadu i istoku prekrasan vidik na grad, njegove mnogobrojne tornjeve i kupule a u daljini sa svjetlim trakom Save. I taj je trošni nekoć cintor služio pred jedno 45 godina kao potajno sastajalište srednjoškolskih derančića koji su ondje učili paliti prvu cigaretu. Priča se da ih je, sada već pokojni profesor H, znao sa gričkog opservatorija na durbin promatrati a čestokrat i prepoznati, što je onda imalo kobnih posljedica po — hlače dotičnika. Jednako je taj brežuljak služio u svojoj osamljenoj divljoj romantici kao slavno razbojište između dvaju za onda jedinih srednjih škola, t. zv. »gimpla« i »nudla«, kako su gimnazijalci pogrdno nazivali realce, po njihovim crtaćim daskama. Nu potonji su se svojim »rajšinama« junački branili. Nije neinteresantno spomenuti kako je i Kaptolska strana imala svog Sv. Roka valjda na jednaki zavjet, a to po prilici na mjestu gdje se danas diže velika zadužbina nadbiskupa Antuna »Biskupsko sjemenište i gimnazija«. Od negdašnjeg Sv. Roka ostalo je ovom kraju samo ime.

»Square« t. j. četverokut, G r i č, igralište stare realke kasnije ženske srednje škole (sa privjeskom »mali Grič«), tihi perivojčić gdje se oko one fontane — koja nikad ne radi — vrzu mališani sa svojim nurzama. Legendarni stari »Orao Štekavac« u svojem drvenom kavezu, miljenče direktora Torbara, već je davno nestao kao i krletka. Naša kasnija primadona opere gdja M. St. P. tamo je ko sasma maleno djevojče dnevno plela čarapu, davno . . .

Grič prelazi u Š t r o s m a j e r o v o š e t a l i š t e Još početkom 19 vijeka pusti obronak pred Dvercima, kud su se purgari žurili u grad dok ih je još opominjao glas Lotršćaka, jer se kasnije nikom gradske dveri noćju otvarale nisu. Velika je bila dika i ponos grada, kad su ga u prvom deceniju 19 vijeka donekle uredili, regulirali, zasadili kestenje i načinili prve drvene stube. Mjesto se prozvalo »Süd-promenadom« ili južnim šetalištem te je otvorenje toga perivoja en miniature toliko oduševilo

jednog prigodnog lokalnog pjesnika da je (na hrvatskom, njemačkom i latinskom jeziku) ispjevao prigodnu o d u, gdje između ostalog žali što prekrasan vidik u sunčanu ravnicu i na Savu, muti svakom lojalnom rodoljubu pogled i pomisao na prekosavsku Hrvatsku, koja još »stenje« pod okrutnim jarmom »sub legionibus Gallorum«, čime je mislio Napoleonovu provinciju »Illyricum« pa izražava nadu da će doskora i ona opet biti prisajedinjena domovini — što se doskora dabome i zbilo.

Za mog djetinjstva svirala je nedjeljom o podne u posebnom drvenom ali veoma umjetnički izrađenom paviljonu vojna glazba, a najotmenije zagrebačko građanstvo našlo se tamo na okupu, prevladavali su časnici i dame, sve se pokazivalo i šepirilo. Kesteni bili su još mnogo manji i tanji, ograda na rubu drvena, umjesto uspinjače vodile su vrlo široke stepenice. Kasnije je paviljon služio samo mladim parovima za večernja šaputanja, dok nije konačno bio od nekih zluradih potentata srušen. I ako je zapadni dio Promenade, kako se još danas u pučkim ustima nazivlje, ostao sa M a l i m Gričem i plato-om netaknut, istočni je dio u godinama 1911-12 bio potpunoma izbetoniran i izgrađen terasama, stubištima, kolonadama itd. tako da nije od zelenila ostalo skoro ništa. Decenije je trebalo dok su se penjalice toliko ojačale da su pokrile onu golotinju. Vidik sa istočnog balkona na Kaptol i Sv. Mariju je jedan od najzanimivijih našeg grada.

Sasma mala »S j e v e r n a p r o m e n a d a« ili V r a z o v o š e t a l i š t e sa Kipnim, danas Ilirskim trgom, doista je tih intiman zakutak, kao stvoren za nježne pjesničke uzdisanje boležljivog S t a n k a koji je onud iz svog skromnog stana kog mu namijeniše rodoljubi u »Dvorani Ilirskoj« pod večer izlazio slažući svoje G j u l a b i j e, dok ga doskora zvonce sa Sv. Jurja ne pozove onamo pod one kestene, kud za vazda gre se. Danas je taj zakutak pust, mlađi ga naraštaj ne voli, odviše je postráni. Podno Popovog tornja stoji još P a l a j n o v k a zgradica prve zagrebačke kafanice i slastičarne, gdje se u doba Ilirsko, dakle pred 100 godina, sakupljao cvijet zagrebačke elegancije: dame u krinolinama, dubokim izrezima, kavaljeri u visokim »Fatermerderima« i uzanim frakovima svih boja i sa zlatnim pucetima. Na trgu oko onih lipa svirala je vojna glazba. Kapelica, kasnije barbarski restaurirana po Bolleu, danas izgledje ko izvađena iz kutije dječjih kamenčića za građenje. Saloni kud je ozvanjao veseo mrmor elitne publike još stoje, ali služe danas odavno već za spremište alata, metalâ, starih šprica i tačaka gradskih težaka. Sic transit gloria mundi.

Moderni su perivoji u donjem gradu: Zrinjevac, Štrosmajerov i Tomislavov trg, Svačićev i Starčevićev, te Wilsonov i Krešimirov. O svakom kušat ćemo da ukratko kažemo što je možebit manje poznato nekima od mlađe generacije.

Do 1864 bio je to »Fihplac«, zatim »Novi Terg«. Kad je g. 1866 proslavljena 300-godišnjica bitke kod Sigeta prozvan je Z r i n j s k i m trgom, u pučkim ustima Zrinjevcem. Iste je godine otkriven Jelačićev spomenik, a htjelo se svakako nasred Zrinjevca Nikoli Zrinskome podići spomenik nu do tog nije došlo sve do danas. Zasađene su platane i na burzu ruku trg donekle dotjeran. Kako platane vrlo sporo rastu i teško se ukorjenjuju, to feljtonista u »Pozoru« od 1869 hvali kako su se stabalceta lijepo primila i kako tanane male platanice napreduju. Držim da je feljton od Šenoe. Danas mnoge već nedostaju jer ih je oluja počupala, na pr. u sredini, isto tako su kasnije sve one na južnoj strani odstranjene jer da treba da se fasada Akademije »bolje vidi«. U doba mog djetinjstva održavale su se na Zrinjevcu ne samo vojne parade naročito na Tijelovo, nego i utrke koturaša na visokim biciklama naokolo trga, kod kojih su učestvovali sinovi naših prvih građanskih porodica. Na nekim su mjestima popreko ceste bile iskopane grabe kao zapreke, slično kao kod konjskih utrka, a koturaš moraše točak prenijeti i ponovno se penjati što je pružalo mnogo šale i smijeha. Među utrkivačima bio je i pok. Balaško, Gjula Rudović, Ferica Sollar, Lojzek Heinzel, dok žive, koje svi znamo, ne spominjem poimenično. Nasred trga stajao je i opet — nužnik, košto je to u ono naivno doba bilo sasva bezazleno na način ko u Italiji ili Španiji; nezgodno je bilo ono neprestano ulaženje i izlaženje za vrijeme korza i koncerta. Tek 1891 za vrijeme Izložbe poklonio je Prister gradu Željezni paviljon za glazbu na kamenom podnožju, dok već 1884 Dr. Holzer stup za posmatranje meteorologijskih vremenokaza koji je danas skoro sasma zapušten, jer nije popravljen. Ura koja je tamo postavljena ima neobično svojstvo da pokazuje na jednom krugu ne 12 nego 24 sata. Bolle postavio je t. zv. p e č u r k u, koja je u svoje doba pobudila u širokim krugovima toliko negodovanja, jer je po mišljenju građanstva ne samo svakog časa zatajivala, nego su joj se formi svi izrugivali tako da je u šaljivim listovima i čak na pokladnoj povorci bila u modelu prikazana te okolo vožena.

Š t r o s m a j e r o v (ranije A k a d e m s k i) t r g, kroz dugo vremena smetište, kasnije stajalište vječno selećeg se Sv. Jurja (od 1884 do 1907) imao je također svoju malu senzaciju. Naime parodiju »seljačke bune« zbog nečije neslane šale: da se u podrumskim prostorijama Sveučilišnog Kemijskog Zavoda, seljacima koje da su »vučeni ludi« onamo namamili, ispija krv itd. Oni to nazivahu »Bligatorijum« valjda od latinske Laboratorium i još se dan-danas nalazi po koja seljačka starica koja u to vjeruje. (?)

T o m i s l a v o v t r g, najnoviji od njih, nastao je slučajno, kad se godine 1892—1894 gradio Kolodvor, bio je trg u jeseni godine 1895 sasma na brzu ruku improviziran, providen drvenim stubama, dvije ceste pošljunčene, pa budući su bile samo po 2 kuće na svakoj strani, a između njih

posvud kukuruzišta, to su se u ta polja lasno mogli posakrivati noćni junaci, madžarski željezničari kad su iz busije napali na naše juratuše da im se osvete na spaljivanju madžarske zastave koju su bili dečki izveli za vrijeme boravka Franca Jožefa. Među napadnutim bili su između ostalih i Stipica Radić i Vladimir Frank, kojima su noćni junaci kao bojnu trofeju oteli po jednu čizmu juratuške »gale«. Na ćošku kod Jeronima bio je postavljen od drva, presvučen ožbukom golem slavoluk na ulazu u grad, ukrašen bijaše divovskim krilatim ženskim genijima trubećim u pozaune. Sve ovo kao i ostali grad bio je rasvijetljen nebrojenim čašicama od raznobojnog stakla, koje je sve postavio venecijanski specijalista »Impresa Zentiluomo«.

Park je kasnije providen po osnovi pok. Kovačića kamenim stepenicama, te Paviljonom (god. 1899), vodoskokom itd. Trga se drži do Esplanade t. zv. Starčevićev trg, koji čini pravi kut sa Tomislavovim. Konačnu formu dobit će taj dupli trg podignućem nacionalnog spomenika kralju Tomislavu koji eto dolazi u glavnu os kolodvora ispred stubišta na plato, a vidjet će se sa trga sprijeda a iz Esplanade-parka u profilu.

Manji su trgovi: S v a č i ć e v, sa oblim dječjim igralištem i ljuljaškama gdje su generacije djece u igri i bezbrizi odrasle. Trg je zgodan tek bi trebalo odijeliti veću djecu od manje, naročito obustaviti nabijanje i »šutanje« nogometa, a mala ograda i event. basen-gacalište ne bi škodio. Uopće za manju djecu nemamo dosele pravih mjesta jer nisu dosta sigurna od prometa, sunca i prašine. W i l s o n o v trg nažalost presjecan cestama, ne dajuć dojam trga, služi ipak đacima što čekaju dok se školske dveri otvore. Male nasade oko Sveuč. knjižnice sagrađene 1911-12, te između obih Prirodoslovnih zavoda zatim uz Kazalište i ispred romanske glavne zgrade Sveučilišta, upotpunjuju sliku. Od dvaju prastarih platana koje sizahu do visine krova Univerze ostala je nakon jedne silne oluje od pred neko dva decenija samo još desna, koja je nekud postala legendarna buduć služi studentima za pribijanje njihovih više-manje važnih oglasa.

B o t a n i č k i V r t, oko 1893. lijepo i ukusno, velikom pomnjom snabdjeven klupama, bilinjacima, akvarijima, umjetnim brežuljcima i mostovima, alpinumima i ribnjakom, te umjetnim špiljama. Pomalo se transformirao. Porculanske pločice pomalo ponestadoše, klupa bivaše sve to manje, posjetno vrijeme sve to kraće, dok ga napokon, (navodno zbog pomanjkanja budžeta za pospremanje i čišćenje iza publike), god. 1932., posvema ne zatvoriše! Koji god stranac posjetio Zagreb svaki se čudom čudio, kako može da bude bašta trajno zatvorena.

To je stanje napokon intervencijom Grada bilo uređeno a vrt ponovno, na veliku radost i olakšanje svoje stare vjerne publike, koja ga decenijama revno posjećuje, — otvoren. Ipak postoji i nadalje latentna »borba« između Uprave i građanstva, jer prva bi ponajrađe da se postepeno, (npr. eliminiranjem klupa) riješi drugog, što ne ide tako olako, jer je vrt v l a s n i š t v o g r a d s k e o p ć i n e.

L a n g o v t r g, R i b n j a k, N a d b i s k u p s k i p e r i v o j. Stari park, u dijelu ispred fasade Biskupije bio kroz mnogo decenija otvoren kao javni prolaz iz Bakačeve u Vlašku (znameniti Ariš, prekrasne Glicinije, Staklenik itd.) Sada je i taj zatvoren. Sam Langov trg je dosta neuređen, klupa je nestalo, drveće na zapadnoj strani djelomično fali, trg je vazda posut materijalom od gradnja, šljunkom i kojekakim otpacima. Nadpiskup odnosno Sjemenište rabe svoj golemi park samo interno. Ipak je pogled na nj krasan sa tornjevima u pozadini. I tu vihrovi pustoše nemilice, gromovi srušiše po mnogo staro stablo nu obnove nema. Kada bi taj park postao pristupačan publici bilo bi od goleme koristi što smo i mi često preporučili.

Novi t r g K r a l j a P e t r a sa u obliku Rotonde izgrađenim kamenim Umjetničkim Paviljonom izveden je naokolo zgrade kao malen ali vrlo ukusan perivoj s obiljem šarolikih cvijetnih parketa, sa skupinama drveća na način posve originalan i nov. Blag uspon prema podnožju zgrade daje poseban akcenat cjelini. K r e š i m i r o v trg pako podijeljen u 2 dijela: opće pristupačni i rezervat za dječje Igralište. On je danas najsvježije i najljepše djelujući park našeg grada, glavna mu je odlika istodobna reprezentativnost i u prividnom kontrastu s time: intimni čar. Grupe su drveća, grmlja, klisura, cvjetnih ćilimova, postavljene rijetkim osjećajem za vrtnu arhitektoniku, slikovito, poetično. Igralište, prava raskoš za dječje srce: ljuljaške, vrtuljci, mali basen, tuš, paviljon, — ukratko sve što dječici treba. Puteljci osuti jakim crvenilom a klupa ima podosta, — nažalost i opet bez naslona! — Općina revno se stara, svojski poduprta urednim discipliniranim općinstvom, o njezi ovog malog perivoja kome daju naročiti čar raznojaki nivoi u kojima su, grubim lomljenjakom potaracana o d m a r a l i š t a (oživljena basenima s ribicama) disponirana: Idilične oaze mira, gdje po koji intelektualac u društvu svog omiljelog pisca traži i nalazi smirenja posred gradske mukle buke prometa, štono iz daleka šumeć dopire . . .

Postoje o s n o v e za parkove na mnogim mjestima Novog Grada prema Savi, u Trešnjevki, kraj Savske obale i drugdje. Novi Regulatorni plan predviđa ih mnogo, moglo bi se pače skoro reći i suviše mnogo? Kad li će se dio toga ostvariti? Željeti bi bilo što prije.

Zanimivo je kako je ban Jelačić početkom 50-tih godina bio zasnovao, valjda pod dojmom Ring-pojasa u Beču koj se onda izvoditi počeo, jedan p o j a s z e l e n i l a naokolo gradskih bedema Grića, u obliku trokuta, koji bi povezao Tuškanac, Grič, Južno i Sjeverno Šetalište i to otkupom vrtova i voćnjaka što okružuju sav stari grad a mogu se pratiti, — buduć da se tuj pošto ostadoše u privatnom posjedu nije ništa promijenilo i danas.

Zamisao je bila dosta umjesna a ban bio je pozvao pače vlasnike, apelirajući na njihovo rodoljublje, da iziđu niskim cijenama, pače i poklonima tome ususret. Rat u Italiji omeo je uz kratko iza tog uslijedivši smrt banovu, ostvarenje ove osonve.

Napokon najljepši od naših parkova: M a k s i m i r. Nekoć po biskupu Vrhovcu osnovan i po njegovom imenu »Maksimilianus« okršten, bijaše nekoć po svoj Evropi glasovit tako da su se u Njemačkoj i Francuskoj o njem pisale monografije! Opis njegov doista bi iziskivao poseban članak. Svatko ga od nas poznaje, svatko voli. U mom djetinjstvu bio je izlet u Maksimir nešto kaošto b a r e m danas na Sljeme. Spremalo se za veliko, poneslo živeža, vina itd. Još se kardinal Haulik dnevno vozio četveroprežno galakočijom onamo kao pravi g o s p o d i n! Koncem 18. vij. podigao ga je Vrhovec, taj zaista crkv. knez i Grand-seigneur, po uzoru Engl. parkova a jamačno pod utjecajem Enciklopedista i Rousseau-a, sa lozinkom: »natrag prirodi«. I zaista je uspio njegov vrtni arhitekta koji bijaše neizcrpiv u iskorišćivanju prirodom danih terenskih osobitosti, naglašavanju, pače i podizanju čitavih takvih umjetnih brežuljaka, slikovitoj izmjeni šuma i livada, grupa najrazličitijeg domaćeg i egzotičnog drveća, vodenih ploha sa otočićima i divnih prospekata, mjesta za odmor i razmišljanje s refleksijama u latinskim stihovima, te upravo majstorski umetnutim arhitektonskim i skulpturnim objektima (od kojih danas mnogi već i ne postoje kao: kišobran, vrtljarka, mirna koliba, itd.). Tako je pod njegovom majstorskom rukom nastala jedna jedinstvena sinteza prirode i umjetnosti koje si tuj na svakom koraku ko dvije sestre-blizanice pružaju ruke skladno se upotpunjujući!

»Doba gospodsko prošlo je pa nastalo« — kažu — »doba trezvenog, socijalnog utilitarizma«. Možda i da, i ne. Jer i ako je uloga feudalne gospode prešla na g r a d to ne mijenja na samoj stvari skoro ništa. A naša se gradska općina — to joj valja priznati — svojski trsi da u okviru raspoloživih sredstava Maksimirski perivoj ne samo uzdrži na visini na kojoj je on ranije bio, već da ga još izgradi, upotpuni, pomladi, dotjera.

Hvale je vrijedno bilo razumijevanje koje je naša gradska uprava dokazala u slučaju kad je ono opstanak jednog velikog dijela parka bio o z b i l j n o u g r o ž e n od izgradnje po Poljoprivrednom Fakultetu, te kad je ona, saglasivši se sa inicijativom i stajalištem Društva Zagrepčana, uznastojala i to s p o t p u n i m u s p j e h o m da su se spomenute novogradnje premjestile na položaj i z v a n Maksimira. Ta je akcija bila popraćena po našem građanstvu svestranim odobravanjem i harnošću. Tako je eto uspjelo spasiti jedinstvo i idiličku ljepotu tog našeg parka od pustošenja, jer i z g r a d i t i znači u ovom slučaju: u p r o p a s t i t i.

Naši su parkovi kako smo evo vidjeli, dijelomice ugroženi, što stare-

njem, što opet širenjem grada i izgrađenih dijelova. Tuškanac, Botanički vrt, Zrinjevac trebalo bi naročitom pomnjom obraditi, što naravski ne ide bez izvjesnih troškova. Pita se imaju li pravo oni, koji naglašujući neprestano samo utilitarističko stajalište, poričući ovim poslijednjim ostacima prirode i poezije posred mora kuća svaku opravdanost na opstanak, jer da imademo dandanas većih i prečih potreba, smatraju da je novac i trud utrošen na zasadnju i održavanje perivoja prosto izbačen, ili oni, koji drže da u ovoj sivoj svagdašnjici, posred tmurne čestokrat borbe za opstanak koja se za veliku većinu građana odigrava još i sred monotone okoline, pustinje kuća i opet samo kuća, postoji u svakog čovjeka na dnu njegove duše težnja ko za izgubljenim rajem, nostalgija neka, koja ga kadikad spopada: da bi udisao svježeg uzduha, htio da vidi stabla, tratine, cvijeća, možda čak prisluškivao romonu potočića ili bar vodoskoka i cvrkutu ptica... Pa t a k o v o j opravdanoj ljudskoj čežnji i potrebi izlaziti ususret doista n i j e suvišan luksuz. Jer kako se kaže: Ne živi čovjek samo o kruhu.

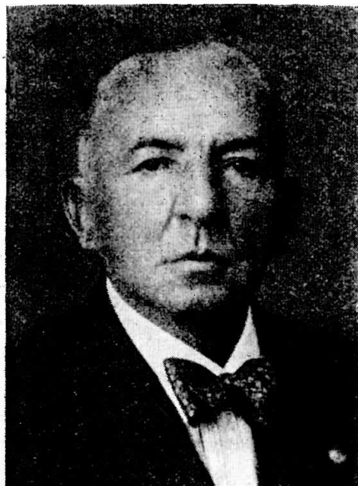
Pa tako će naše današnje, a Bog bi dao i nastajuće generacije i dalje polaziti u svako doba dana i godine u Maksimir, koji kako no se o proroku i brdu kaže, buduć da nije htio da dodje do grada, došao je eto grad do njega. Još pred nekih 30 godina daleko izvan grada, do kojeg je vodio onaj stari drvored jablanova, danas je eto tik do samog grada. Ono što ga nagrđuje i što zapravo ne spada u njega kao z o o l o š k i v r t, bit će s vremenom odanle uklonjeno, a perivoj će i opet zamirisati šumom i samoćom, ozvanjati glasovima šumskih životinja i ptica, a zamišljeni će se šetaoc zaustavljati časkom pojmivši svu ljepotu i značenje stihova što mu krase ulaz:

Oj dubravo slavna svima
U uresu čestitome
Lijepa Ti si mojim očima
Draga li si srcu mome.
U ubavoj ovoj sjeni
Od čestitijeh Tvojih grana
Provesti je milo meni
Dio najljepših mojih dana.

† *Jurica Schön*

šumarski inžinjer

In memoriam.

Koliko puta si nas nasmijao i razveselio dragi Jurica, Ti dobri čovječe, pun našeg starog zagrebačkog humora, čestit, odan prijatelj i gospodin. Nema Te više među nama, ali nezaboravan ostat ćeš nam u uspomeni poput onih drugih starih prijatelja koji su pred Tobom otišli u bolju domovinu... Ti si bio među prvima, koji su srcem i dušom stupili u redove članova našega društva. Svojom si prirođenom inteligencijom duha bio uvijek dobar savjetnik u svim radovima društva a za korist i procvat svoga rodnog grada Zagreba. I za to smo žalili za Tobom, kada si napustio mjesto aktivnog radnika u odboru. U društvenim analima ostat će Tvoj vedri duh nezaboravan!

*

Sprovodu našega člana ing. Jurice Schöna prisustvovalo je brojno građanstvo pak možemo reći da je sprovod bio impozantan. Vidjelo se ljudi svih društvenih slojeva jer pokojnik bio je među građanima doista obljubljen.

Nad otvorenim grobom održao je u ime našega društva zamjenik tajnika g. Rudolf Jurković, grad. grad. pristav ovaj govor:

Tužni zbore!

Teškim i bolnim srcem moramo priznati žalosnu istinu, da nam je smrt oduzela čovjeka i iskrenog prijatelja, gospodina Juricu Šena. Rođen je u Zagrebu u Vlaškoj ulici, potekao je iz vrijedne i marljive obrtničke zagrebačke obitelji.

Nakon položene gimnazijske mature, odlazi iz Zagreba u Beč, gdje je studirao medicinu oko jednu i pol godine dana, ali nije osjetio poziva za to zvanje, vraća se natrag u domovinu, upisuje se u šumarsku školu u Križevcima, koju svrši i postane šumarom. Poslije svršenih studija bude kao šumar namješten u Našicama kod grofa Pejačevića, a zatim kod grofa Eltza u Vukovaru. Ne voleći imati gospodara nad sobom, osamostalio se je i bavio se kao šumarski inženjer exploatacijom šuma.

Želja ga je vukla u njegov rođeni grad, gdje se je stalno opet smjestio i u njemu proživljavao jesenske dane svoga života. Za Juricu Šena može se istinito ustvrditi, da je bio potpuni čovjek i gospodin. Profinjena karaktera, odgojen u duhu poštenja, plemenita srca, osjetljiv i miran te dalek od svake slave i hvale.

Radio je za zajednicu u kojoj je živio, ali povučeno da se nije ni osjetilo, nu kraj toga se je uvijek isticala duhovitost i dubina njegove duše. Bio je naprednih nazora, ali nikada se nije odalečio od svoga purgerskoga »ja«. Po prirodi društven, ali njegova prisutnost nije smetala, jer je po naravi bio osjetljiv, pa zato nije ni u šali ni u zbilji nanašao svome bližnjemu, koju neugodnu ili tešku rječ. Tko se ne sjeća duhovitih društvenih doskočica i rečenica našega dragoga pokojnika, ali one su bile uvijek donesene iz čistog osjećaja i nepokvarene duše. Tako, da je u svome opširnome kozerstvu bio uvijek na jednoj idealnoj i čistoj visini.

Živio je u krugu svojih dragih zagrebačkih purgera, pa kao obrtnički sin, nije se htio od te lijepe i iskrene sredine odalečiti. Kao sin Zagreba, nije zaboravio Društvo Zagrebčana, nego je u njemu vrlo aktivno surađivao, bio je član upravnog odbora, zabavnog odbora i časnog suda. Baš u tom sudu osjetila se je njegova objektivnost i karakternost, pošto je ovako delikatnu dužnost uzeo ozbiljno i sa mnogo razumjevanja.

Uopće visoko je cjenio svoj zadatak u društvu, kojemu je društvu dužnost, da uscuva sve što je najljepše i najuzvišenije u gradu Zagrebu. I zato se ja u ime Društva Zagrebčana opraštam sa pokojnim Juricom Šenom.

Dragi Jurica! Iznenada odlaziš iz naše sredine. Tvojim odlaskom nestaje opet jedan dragi i vrijedan naš zagrebački purger, značajan čovjek i prijatelj, koji nas je puno puta sa svojim duhovitim humorom razveselio. Svi koji smo Te poznali, iskreno smo Te voljeli, jer smo osjetili Tvoju visoku kulturu, jednostavnost i plemenitu prijateljsku naklonost. Bio si skroman i socijalan, dalek od slave, neumoran u radu, a vrlo dubok u ocjeni. Volio si svoju obitelj i bio uzoran suprug. Nikada se nisi ni u mislima ni u djelima odalečio od majčinog uzgoja prave purgerske skromnosti i građanskog poštenja. Bio si srdačno dobar, vrijedan i odani prijatelj, a sa punim srcem iskreni Zagrebčan.

Žalobni zbore!

Nestaje između nas Zagrebčana opet jedan potpuni purger, čovjek i gospodin Jurica Šen, koji je sa čitavom svojom dušom i osjećajem volio i ljubio taj svoj i naš dragi hrvatski Zagreb. Njega na žalost nema više, ali u nama Zagrebčanima ostat će iskrena i trajna uspomena na Juricu Šena, kome neka bude hvala i vječna slava!

* * *

Sunčane zrake zimskog sunca padale su na svježi grob pun vijenaca i cvijeća, gdje sniva vječni san jedan dobar — čovjek. *Verus.*

Spectator :

ŠETNJE GRADOM DOKONOG PURGERA

569. Od kad ostakleni gotski (neki kažu: pseudogotski) prozori u crkvi Sv. Marka ne odgovaraju (po mišljenju restauratora) više, uspostavljenoj jednostavnosti unutrašnjosti, nastaje pitanje: što s njima? Sjetimo se da su to sve možda zavjetni darovi naših prvih građanskih obitelji, pa bi bilo skrajnje nepijetetno, kad bismo dozvolili da svrše na bogtepitaj kakvom skrajnje ne-svetom mjestu. Lično sam mišljenja, — apstrahirajući od toga da li su ili ne u skladu sa obnovljenom ponutricom lađe, — da oni pretstavljaju jednu materijalnu, u najmanju ruku estetsko-zanatsku ako već ne baš umjetničku vrijednost. Ona dva velika prozora sa prizorima:Rođenje Isusovo i Poklon Sv. triju kralja, svakako su u svojoj vrsti tehnički lijepo izvedeni, čime će se bez sumnje saglasiti i naš gosp. Marinković? Trebalo bi dakle, p r i j e no što se SVI crkveni prozori maknu, već unaprijed točno odrediti: kamo će se isti prenijeti? Imade podosta malenih i većih crkvi, odn. kapela, gdje bi i te kako dobro došli ovakovi krasni prozori. Ta u samom gradu biti će podignuto toliko novih crkvi. Samo onda kad će se sasma tačno znati kamo dolaze ti prozori, treba dozvoliti njihovo otstranjivanje. Inače to znači uništiti, a mi nismo dosta bogati da bismo postojeće vrijednote uništavali bez prave potrebe.

570. U čekaonicama naših liječnika, a pogotovo zubara čija imena naravski prešućujemo, — leže na stolovima (u ostalom većinom dobrano stari) brojevi: Leipziger, Frankfurter, Berliner Illustrierte Zeitung, Wiener Bilder, Interessantes Blatt, Sport und Mode, Elegante Welt, Gartenlaube, Mode und Heim, Das Blatt der Hausfrau, Die Bühne i t. d. i t. d. Ništa manje nego 14 različitih n j e m a č k i h, i to i s k l j u č i v o njemačkih časopisa, koji vrve r a t n i m slikama. (Inače jedino još n a š u Reviju, što lojalno spominjemo!) Dakle hrvatski tekstovi prema stranom kao 1:14! To smo na dva mjesta našli, bit će tako i drugdje, a nije to nikako zgodno. Ne mora svatko vladati stranim jezikom. A mogla bi ev. biti i po koja talijanska, francuska, američka ilustracija, a k o v e ć n e h r v a t s k a?

571. U ovim smo redcima natuknuli, popraćenima uz statističke podatke poraznu činjenicu, koliko se jutara najljepše crnogorične šume g o d i š n j e uništava sječenjem mladih jelića i borića za božićne običaje. To je danas već naraslo do malog problema: Grad je velik i biva sve veći, nitko ne pokušava sintezom stvoriti sebi sliku o opsegu tog kvara štono ga merkantilističko iskorišćavanje jednog, — prvobitno niti originalno hrvatskog, već k nama presađenog običaja — godimice nanosi našoj privredi, pa i klimi, ljepoti krajolika i t. d. Ne bismo ovdje htjeti da ponavljamo odnosne jur iznesene kritičke opaske, već samo ukazati na redukciju koja bi se stvarno dobila time da se: 1) uvozničare tih stabala prinudi da uzgajaju posebne farme sa turnusom siječe, i 2) da se odredi maksimalna starost, ili još praktičnije: visina stabalca koja se smiju prodavati. Ta bi bila na pr. 1,25 m ili 1,30 m, što bi odgovaralo stablu od cca 4 do 5 god. starosti. Svaki redar bio bi snabdjeven palicom, kojom bi mogao bez daljnjega kontrolirati visinu, maksimalno dozvoljenu za prodaju. Pošto bi se mogle maksimirati i cijene (na pr. 80 para po decimetru), to bi stabalce od 1,25 m stajalo oko 10 Din ili kako se već poje dine godine odredi i natpisima kod prodavača vidljivo istakne, pa bi kontrola bila tada dvojaka: dozvoljene veličine i cijene.

572. Nikako se ne možemo dovinuti do poimanja, zašto svak nalazi za posve u redu i normalno, kad stanari jedne kuće (svaki prema svom brojilu ustanovljenom stvarnom potrošku), plaćaju gradskim poduzećima odnosne mjesečne račune, — ali da se t o sve ima da odnosi samo u koliko se tiče struje i plina (pa državne takse na pr. na radio), ali nalaze za sasvim shodno, da im v o d u, koja je posve analogan proizvod gradskih poduzeća, imade da k u p u j e i p o k l a n j a k u ć e v l a s n i k. Mislimo, da se ključ za ovo stajalište nalazi stvarno u slijedećem: U ona dobra, stara vremena, kad se voda ili nije plaćala, ili se platila u jednome, po broju stambenih prostorija onako od oka višemanje određenom posve neznatnom p a u š a l u, nije nitko vodio računa o potrošku. Vode je bilo na rasipanje. Kasnije, kad je silom prilika zavedena racionalizacija, ugrađeni vodomjeri kod svake kuće, prirodno su isti bili uvršteni na dovodnu cijev kuće, što drukčije nije moglo da bude, uočiv tehničko v e r t i k a l n i sistem razgrane kućne mreže. Uzvodnice su tada (a većinom i danas), uvijek bile grupirane: zahodska, kuhinjska, kupaonska; sve to za cijelu kuću. Kod ovakog sistema naravski nema druge no da kućevlasnik plaća vodu i pokuša (u ostalom bez uspjeha), da ju repartira na stanare. To ali n e mora tako ostati. Treba u novim kućama preći od vertikalnog na h o r i z o n t a l n i sistem, uzvodnice razgranati po s t a n o v i m a a svakome stanaru ugraditi v l a t i t i v o d o m j e r, isto košto je to u običaju kod ostalih grad. poduzeća a što su mnogi gradovi u inozemstvu uveli i za vodu. Pregradnja pako starih kućnih mreža na novi način ne zadaje nikakvih tehničkih poteškoća. Komoditet grad. vodovoda glede čitanja većeg broja urâ, nije i ne smije da bude nikakav stvaran argumenat. Kad se ovo izvede, bit će napokon mir i pravica u odnosima kućevlasnika i stanara, bar što se tiče vode. Suum quique.

573 Psi. **Ovogodišnji** kontumac pasa pao je posred zime što je malko neobično. Ne mari, samo valja naglasiti bezsvrsishodnost i šikanaciju (ma i potrebnu i opravdanu ali ipak šikanaciju) građanstva s tim vječitim kontumacijama, kojima se uz ostalo i sami psi zapravo muče stavljajuć ih na lanac itd. **Nikada** se na taj način ne će postići drugo, no li sasma efemeran, palijativan uspjeh a ne preventivan. Jer pasa će zaraženih vazda biti, koji, doklativši se iz najbliže okolice, prenesu zarazu na gradsko područje, pa od toga stradaju ni krivi ni dužni tzv. psi od raskoši gradskog centra, dobro držani, uredno hranjeni i čuvani a potom i zdravi kao ribe. **Žalostan je rekord** što ga u tom pogledu nosi naša zemlja: kao od svih država svijeta pasjom bjesnoćom najviše zaražena, jer u njoj u bilo kojim krajevima ta bolest **trajno** vlada.

Malo je kome poznato, da npr. Engleska, u opće Britansko otočje, od kad je u 17. stoljeću ondje uspjelo iskorijeniti tu zarazu, za svakog psa bio kakav i čiji mu drago, apsolutno zatvorena! Tamo »lyssiae« nema, pa je jasno da ni pod kakvim uslovom nikome se ne dopušta psa prenijeti preko pristaništa u Doweru ili Folkstoneu u zemlju. Po gdjekoja je od amerikanskih milijunašica morala to iskusiti ne poznavajući tog zakona, pa se priča da je jedna od njih, ne htijući se rastati od svog miljenčeta-psetanca radije »zbantovano« okrenula leđa takovoj, za cuckance negostoljubivoj zemlji. Istome caru Vilimu II. morala se primijeniti ta drakonska ustanova ali su mu pseto u posebnoj za to prostoriji, à la garderoba, sačuvali do izlaska iz države.

Pita se sad: **šta da se radi?**

Ja bih bio za to, da se psi, barem iz gradova i njihovog okoliša do 25 km naokolo od općinskih granica računajuć, **iskorjene,** a kroz idućih uzmimo 15 godina ne dozvoli njihovo držanje. Ublažiti bi se mogla ta ustanova time da bi se reklo: Lovcima providenima aktuelnom legitimacijom može se dozvoliti držanje psa uz, recimo, godišnju taksu od 300 Din. Pas od raskošja koštao bi **najmanje** mjesečno 120 Din, godišnje oko 1500 Din, a kao raskošan smatrao bi se svaki koji ne služi za zvanje ili za lov. »Kućnih« pasa ne bi se trpilo ili bi brojio kao »raskošan« Psi za koje se **ne** plati taksa, naprosto bi se utamanili ureda radi. Od toga bi općina imala isti, — ili čak veći — prihod. no li što ga ima danas od psetarine. Danas, kad raskošan cucak plaća 300, lovski 50, a tzv. »kućni« — 10 (sic!) Din godišnje, — **nota bene većinom uopće ne plaća ništa,** — vlada anarhija. Zašto napokon i ne? Kad imamo

»divljih« gradnja, parcelacija, radio-slušača, itd. zašto ne bismo imali, (a i stvarno imamo na tisuće) »divljih posjednika pasa«?!

574 Glavna Pošta. Kao jedan od dokaza kako se kod nas često radi nepromišljeno, diletantski, ne misleć dalje od nosa, neka služi primjer iz nedavne prošlosti: Pred neka tri i pol decenija, (dakle **ne** baš tako poodavno), odlučio se da se posvema nepodesne i pretijesne prostorije glavne pošte iz Gajeve ulice (ugao Nikolićeve), premjeste u nove moderne, te je za ovo Erar (nakon dugog raspravljanja vrlo podesno i uz bescijenu tako rekuć) kupio nekretnine u Vlaškoj i Jurišićevoj ulici gdje stajaše ona stara podrtina od kovačnice odn. javni nužnik. Bene. Našlo se ali mudračina koji isticahu: da je za jedan omanji grad od 60 tisuća stanovnika gradilište za Poštu **mnogo preveliko** pa da treba Poštu sagraditi »taman« tako velikom kako je baš aktuelno nužna. No **niti rezervirati** za budućnost, odn. mogućnost proširenja ne htjedoše ništa, već onako (baš cincarski) prodadoše rasparcelirana gradilišta u polovici čitavog kompleksa pa su, — naravski, — onđe admah posagrađene privatne kuće dok je zgrada Pošte sagrađena na južnoj polovici. Zaludu je pisac zagovarao: u namanju ruku **rezerviranje** areje za budućnost, **jer se Pošta ne gradi svakog decenija!** Ništa nije pomoglo.

Šta je slijedilo znamo. Grad se širio, promet rasao, nakon par godina već je bilo pretijesno, stanovi su pretvoreni u urede. Moralo se u više navrata nadograđivati: u Palmotićevoj, zatim sukcesivno dvorišna krila, pa 3. kat na cijeloj zgradi. Sad je ono **tijesno dvorište posve obgrađeno,** krparija je užasna, svijetla premalo, auta u dvorištu jedva mogu manevrirati odn. okrenuti; a moglo je biti **idealno** riješeno izgradnjom cijelog bloka. Danas, iza 36 godina, mora se pomišljati na **novu** zgradu, a da se postupilo RACIONALNO, bila bi barem za 100 godina dostajala. Jesmo li barem odatle šta naučili? Sumnjam.

575 Sv. Blaž: Spojna (u ostalom dosele iz nepoznatih razloga još ne-imenovana) ulica između Primorske i Krajiške uz zvonik Sv. Blaža, ma da se tamo razvija živa građevna djelatnost 3 i 4-katnica, još nije otvorena na cijelu duljinu, već, — od cca 170 m između obih spomenutih starih ulica, — za sad je uređeno tek 55 na početku a 45 na kraju dok je srednji dio još đungla sa sijaset plotova, jama itd. Zašto se sve kod nas radi tako: na $1/2$, na $3/8$ pače? Zar ne bi bilo najjednostavnije (kad se spoznala potreba otvaranja te ulice a izvjesni dijelovi već i izgradili) — onih 70 još manjkajućih m. izvlastiti te pustiti ulicom promet. Nemojmo u svemu biti nehatni: Filipovićev se Prilaz n. pr. »otvara« već preko 40-tak godina i dokle će?

U ostalom bi trebalo onaj niži dio terena uz zvonarev stan, províditi potpornim zidićem, lijepo zasaditi ili barma zasijati tratinom. Čudesa se mogu tako neznatnim sredstvima stvarati. Probatum est.

576. Strane riječi. Neobično je (i nimalo ukusno) kad n e k i naši novinari uvijek nastoje kako bi gomilanjem sasma izlišnih, a u najviše slučajeva i neispravno primjenjenih stranih izraza, za koje postoje posve prikladni domaći. pobudili dojam ko da se radi o nečem n a r o č i t o važnom. Tako mnogi od njih, izvješćujući primjerice o pitanju hoće li se n. pr. stavljati u promet otvorene ili zatvorene prikolice, ili, da li da se zavede tzv. ljetno vrijeme ili ne, s emfazom pričaju o nekom p r o b l e m u, jer sve je kod nas, — bilo golemo ili kakva lapalija, — jedan »problem«, što nije niti sitno pitanje u najgorem slučaju. Ako negdje pijanac noćju nasrne na iskopani kanal, previdivši crvenu svjetiljku pa malko ogrebe kožu ili prespava u grabi dok ga stražar jutrom nađe, onda je to ništa manje nego t r a g i k a. Isto je »tragika« ako netko ostane bez kovčega, zaspavši u kolodvorskoj čekaoni. Može biti i »katastrofa« za dotičnika ali nije za javnost. Sve je kod njih tragično, straho- i grozomorno, te sve je »maksimum kulminacije«. Onda kad bi **trebao** koji malko jači izraz, a to je dašto veoma rijetko možda u godini dana po jedan put najviše, — onda im verba nedostaju jer su ih sve od reda otrcali, ispucali ni za što.

577. Nehat izdavača. Nije zgodno, niti preporukom za jednu nakladu kalibra »Larousse« u Parizu kad ista u svom n a j n o -

v i j e m izdanju Dictionnaire-a imade u II. dijelu topografski podatak o Zagrebu (u zaporci **»mađarski Agram!«**) broj stanovništva 108.000, kad svatko znade da je to bio rezultat brojenja pred 2 decenija, a pred **jedan decenij** je bilo 186.000 od kada je Larousse izišao još 10 puta! Izgleda, dakle da u 19 izdanja (od god. 1920. ovamo) nije nikad nitko zapitao za podatke barem od godine **1931!** Vrijedno je spomenuti da su podaci o OSTALIM zemljama većinom svedeni na posljednje službene podatke do kojih se putem publikacija statističkih ureda dotičnih zemalja moglo lasno doći. Samo o nama . . .

578. Odveć Kinâ. Bilo bi zgodno odrediti za Kina jedan numerus clausus. Možda čak u interesu samih kinovlasnika. Ovako svakog časa po koji skrahira a ostali se bore s nestašicom posjetnika. Uslijed toga s u i skupi relativno. Također posjećivanje desetaka raznih kina odrazuje se na slabijem interesu za NAŠE kazalište, PRAVO kazalište. Nije zgodno ni da se tuđa kultura ili recimo »civilizacija«, tuđi duh, tuđi način naziranja uvlači u našu omladinu, koja usisava u kinima dan na dan upijajući mentalitet našoj sredini stran, da ne rečem nesklon . . .

579. Naopako. Nad dućanom na uglu Petrinjske i Mrazovićeve nalazi se nekaki natpis u dva dijela, kog nitko ne može da razabere jer je obratno pisan, t. j. sva su slova izvrnuta kao u zrcalu. Nezgodno.

580. Grad kao jež. Mnogo se govori danas o gradskoj slici pojedince i u cjelini. Tko ali pogleda s Promenade na donji grad začudit će se od onog čudovišta a n t e n a, tako nagusto posađenih da grad čini dojam jednog nakostrušenog JEŽA. To je tako ogavno i selendarski, ili (kako Beograđani vele) »palanački«, da bi trebalo to početi popravljati.

581. Nehat. U stropnim kasetama iznad prolaza uz Splavnicu nove palače Assicurazioni Generali predviđena su tri rasvjetna tijela za toli nužno osvjetljenje tog prolaza (portici) ali je ostalo samo kod uvođenja žicovoda koji strše iz stropa.

582. Kvaka. U velikom kazalištu već godinama nedostaje ukrasna kvaka na vratima s desne (od glumaca računajuć) strane, koja vode iz Ognjišta (»Foyer«) na glavno stubište. Netko ju je sebi ponio za uspomenu, a sad strši onaj goli kakti »ekser« tako da je otvaranje vratiju jedna muka a nije bome ni lijepo. Naši su stari znali nešto i dati i žrtvovati, jer su bili kulturniji nego epigoni, koji niti uzdržavati ne mare što su im stari namrli. I u malom se to opaža.

583. Medvešćak. Pred novom zgradom Policijske škole u Novoj Vesi, t. j. sa strane Medvešćaka, nalazi se tik do ulice jedna baraka, stara podrtina zapravo, toliko **ružna**, da bi ju svatko tko iole mari za red i ljepotu, odmah srušio ne časeći časa. Međutim ona tamo stoji, nagrđujući onu sasma lijepu novu zgradu, zastirajući pogled u nju. Proć s tim!

584. Ruševina. U Medvedgradskoj se ulici između brojeva 12 i 16 nalaze ruševni ostaci jedne na pol porušene kuće, gdje još stoje zidovi s ulične strane do prizemlja, a iznutra razni betonski podrumski i drugi zidovi: riječju slika koja živo potsjeća na Finsku frontu. Dost žalosno.

585. Skulpture. U tzv. atriju ili predvorju inače arhitektonski najbolje uspjelom dijelu Velikog kazališta, već skoro pol vijeka stoje ona podnožja ispred 6 stupova, koji nose glavni zid zgrade, markirajući ujedno gornji nivo stubišta iz nižeg atrija u viši hodnik. Ta podnožja imala bi (po zamisli arhitekta) da posluže kao baze za postavljanje kiparskih djela i doista očito takove skulpture t r a ž e. Po mom bi mišljenju trebalo tamo staviti **klasično** shvaćene likove, t. j. figure u cijelosti stojeće, nešto nadnaravne veličine i to ako ne već šest, a ono barem na 2 izbočena postamenta u sredinama dvojnih stupova, a tu dolaze **jedino** u obzir alegorije gospođica Melpomene i Thalije, i to u mramoru.

586. Mlinske stube. Preporučivalo se (također i sa strane pisca ovih redaka) da bi se pristupilo ponovnom otvaranju, pred cca 37 godina po tadanjim vlastodršcima iz policijskih razloga zazidanih, — Mlinskih stuba. Taj je vrlo važan spoj kroz vijekove pretstavljao najkraću i zapravo jedinu vezu između Nove Vesi i Gradeca, t. j. Kamenitih Vrata. Sa **minimalnim** bi se troškom dalo to provesti samo valja uspostaviti stepenice,

— dašto, ne moraju to opet biti one po patentu »sustav Milan Lenuci« od drvenih piljenica na ljevanoželjeznim postoljima, — već sasma jednostavne na licu mjesta izbetonirane stube, koje bi se dobro prale, te bile vazda čiste i uredne. Treba se malko požuriti, jer se približava 40 godina od kad je Općina napustila uživanje te površine, pa prijeti opasnost da će susjedi koji ev. uzurpiraše koje plohe, takove via facti **dosjesti!**

DRUŠTVENE VIJESTI

Zbog tehničkih razloga izostale su naše društvene vijesti u broju 1. za mjesec siječanj 1940., pa ih stoga donašamo u ovom broju.

Sjednica upravnog odbora. Dne 19. XII. 1939. održana je konstituirajuća sjednica novog upravnog odbora, koji se je ovako konstituirao: Pretsjednik Dr. Tomo Cuculić, I. potpretsjednik Ing. Đuro Stipetić, sveuč. profesor, II. potpredsjednik: Ivan Werner, mesarski obrtnik. Tajnik: g. Stjepan Stiegler, gradski senator. Blagajnik: Steinbauer Pavao, glavni blagajnik gradske električne centrale. Pročelnik nadozornog odbora: Albrecht Miroslav.

Redakcioni odbor: Bučar dr. Franjo, Brusina Branko, Erlih ing. Đuro, Šafranek Kavić Lujo, Šega ing. Ferdo, Nikolić Mihovil i Ulčnik Ivan.

Na istoj sjednici primljeni su slijedeći novi članovi: Berger Vilim i Berger Rudolf, tvorničari, Herak Josip, grad. potrošarinski službenik, Suša Rudolf, trgovac, Drobnik Dragutin, nadkonobar i Fučkar Aleksander, muzičar.

Kućni red: Upravni odbor u navedenoj sjednici ustanovio je ovaj kućni red: Društveni sastanci utorkom imadu trajati najdulje do 12 sati, a svijetlo gorjeti najdulje do 1 sat u noći. Čitaonica društva ima biti otvorena svaki dan od 9 sati u jutro do 8 sati na večer, a nedjeljom i blagdanima do 12 sati o podne.

Sjednica upravnog odbora od 30. I. 1940. Na istoj su primljeni slijedeći novi članovi: Blažeković ing. Branko, prof. sred. teh. škole, Hruby Josip, automehanič. obrtnik, Krauth Ernest, prof. drž. muzičke akademije, Rant dr. Franjo, župnik, Resnik Edo, krojački obrtnik, Tućkorić dr. Josip, pom. ministra u p., Vuk Pavlović dr. Pavao, sveučilišni docent za redovite. Crnjaković Martin, pošt. teh. zvaničnik i mg. ph. Majnarić Albert, ljekarnik za podupirajuće.

Dugovina za Reviju Zagreb. Upravni odbor u istoj sjednici primio je na znanje izvještaj društvenog blagajnika, da naši članovi mnogo duguju na pertplati za naš mjesečnik reviju »Zagreb«. Ovo je žalosna ali istinita činjenica i unatoč okolnosti da naša revija donaša takav materijal iz prošlosti našega Zagreba, koji dokazuje lijepu kulturnu prošlost našega grada, koji bi morao napunjati ponosom svakog pravog Zagrebčanina. Osim toga naša je revija i sa strane Banske Vlasti odjel za prosvjetu preporučena i knjižnicama svih srednjih, građanskih i osnovnih škola, pa je i to dokaz, da se kulturni smjer naše revije na najvišem mjestu i te kako cijeni. Naši članovi dužnici pretplate za reviju zaboravljaju kako je skupo tiskanje lista i kako se sa velikim poteškoćama uredništvo lista mora boriti da list može izlaziti bez honorara za svoje suradnike. Danas je uopće malo takovih listova u kojima suradnici ne bi bili plaćeni za svoje rukopise po retku. Naša je članarina dosta niska, a stanarina i druge režije društva dosta visoke pa dugovinu za našu reviju dosta teško podnašamo.

Ako je članovima uistinu stalo do društva to im je s veta dužnost da što točnije plaćaju pretplatu, koja iznosi samo 40.— dinara na godinu, a naročito je potrebno, da se podmiri i zaostatak, za prošlu godinu.

Naše zabave. Društvo Zagrebčana održalo je dne 20. siječnja t. g. u svojim prostorijama, Berislavićeva ulica 20, zabavu o kojoj su zagrebački dnevnici od 22. I. t. g. donijeli slijedeći prikaz:

»Društvo Zagrebčana priredilo je u subotu 20. o. mj. t. g. u svojim prostorijama za svoje članove intimnu kućnu zabavu i sa biranim programom, koja je lijepo uspjela. U programu je prva nastupila članica Pariške L'Opere Comique gđa Marija Beatrice de Monigethy, koja je svojim dobro školanim glasom, te izvrsnim predavanjem otpjevala ariju iz opere Rusalka od Dvořaka, a na opći zahtjev dodala je još jednu španjolsku i jednu francusku pjesmu. Na glasoviru pratio ju je g. R. Šimaček. Iza nje nastupila je članica Hrvatskog narodnog kazališta gđica Tea Laboš, koja je uz pratnju gđice L. Š. otpjevala »Moranu« od Gotovca i još jednu talijansku pjesmu, te sa svojim ugodnim i dobro školanim glasom i predavanjem izazvala odobravanje i pljesak. Konačno je nastupio član Hrvatskog narodnog kazališta g. Milan Šepec sa tri točke i to: »Pozdrav Zagorju« od Prejca, »Za tebe cvatu ruže« od R. Šimačeka te »Dođi, dođi« od Skota. G. Šepec, koji je miljenik zagrebačke publike, kao svaki tako i ovaj put bio je u Društvu Zagrebčana pozdravljen pljeskom, a njegov pratioc g. Šimaček isto tako«.

LISTAK

IZLOŽBA REPRODUKTIVNE GRAFIKE

priređena u starom Umjetničkom paviljonu uspjela je da nam predoči jedan prosjek kroz posljednje stoljeće njemačke umjetnosti bojotiska (Mehrfarbendruckverfahren), pa je koli sa grafičko-tehničke, toli s kulturno-povijesničke strane vrlo zanimiva i poučna, dajuć u sažetom obliku na malom prostoru sakupljene pretstavnike najglavnijih umjetničko-slikarskih struja 19 vijeka. Prateć tako razvoj ove umjetničke grane, koja, — dašto — mora da koraca uporedo sa općim umj. strujama netom prošlog stoljeća (Klasika, Romantika, Realizam, Eklektika, Impresionizam), — možemo na danim, doduše malobrojnim (oko 50), ali zato pomno probranim tipičnim primjerima, uočiti njihov odraz na grafičko-reproduktivno stvaranje uspjelih djela, koja su, — buduć u masama reproducirana, — očito bila vrlo popularna. Grupacija po smjerovima, odn. epohama, u ovoj izložbi nije doduše sprovedena formalno, ali tim se većma namiće posmatraču sama od sebe tako, da se vidi očita razlika (ne mora da to bude vazda i neki napredak), primjerice od Caspara Friedricha, Spitzwega i Richtera sa svojim municijozno-pedantskim crtežem, u dobroj staroj biedermayerskoj maniri koja djeluje toplo, intimno, pa preko Böcklina, Feuerbacha i Lenbacha kao novotara i efektivnih kolorista, zatim Uhde, Menzela i Marré-sa, do Thome, Leibela i Junghansa. Spomenusmo od glavne 4 grupe ili škole, od svake po 3 pretstavnika koji su najkarakterističniji za svaku. Sam izbor predmeta, stilizacija, način obradbe crtežem i bojom, iskaču kod svake skupine, košto je to za savremenike više-manje i shvatljivo, na poseban način, ne bez izvjesnog čara. Tako biedermayerci: Friedrich, zatim Richter i naivni nježni Spitzweg, daju detalje koji zapanjuju, a čitav im je rad, košto je to pred 100 godina bio običaj: čestit, iskren i revan. To je »fair play«! Krajolici Casparovi imadu sunca, zraka i dubine. Crnogorična su stabla divna. Richter, poznati saradnik Fliegende Blätter-a i ilustrator Grimmovih priča, umiljat je ko dijete, a Spitzweg, pravi malograđanski »Spiesser«, daje mjesečinastu podoknicu savršeno. Šteta što nam nije predočen njegov »hipohondar« gledajući povrh starih krovova bojazljivo iz prozorčića manzarde na termometar. Böcklin iznaša svoje tipične krajolike, oživljavane mitološkim npr. morskim nemanima (Igra valovlja s tritonima, nereidama, ženo-ribama itd.) a boje bi mu se mogle nazvati pretjerano potenciranima. Lenbach sa svojim usnulim pastirčetom i leptirom, Feuerbach sa dvije prekrasne Ifi-

genije (poznati mu talijanski model kog je ljubio), tipični su pretstavnici sredine stoljeća. Slikar siromaka: Uhde (»Krist među djecom«), Menzel (»Fridrik Veliki«, očito kopija neke starije slike jer se Menzel rodio mnogo godina iza smrti kraljeve), Marrées — francusko pozorište Gymnase — daju po mom mišljenju neku d e k a d e n c u: napuštajući vjernost i savjesnost crteža. Zatim Thoma sa svojim »dječjim kolom«, Junghans sa savršenim teretnim konjima (»težak rad«) slika upravo odišuća životom. Napokon najbolji: L e i b e l, koji tehničku stranu, crtež naime, tjera do savršenstva: T r i ž e n e u c r k v i, na kojoj se slici razaznaje ne samo tekstura vunene tkanine na mladoj djevojci, žilice u hrastovini klecala, već se može i č i t a t i stranica molitvenika srednje starice što sjedi, pa pojedine bodove veziva na bijelom šalu djevojke!

Opći dojam: solidan, tehnički i okvirno savršen, posjed veoma dobar. U dvorani se zebe od zime. Doduše... ulaz je bio besplatan.

Spectator.

NOVI ČASOPISI

»Naš vrt«, mjesečnik za kulturu vrta i sitno gospodarstvo. Izašao je 1. broj VII. god. toga ilustr. mjesečnika sa slijedećim sadržajem: Na početku novoga rada. — Popravljanje zemljišta kod osnivanja vrta. — Obrezivanje ukrasnog grmlja (2 slike). — Salata u kućnom vrtu kroz cijelu godinu. — Naklijavanje krumpira (2 sl.). — Razmnažanje limuna oživljavanjem grančica (2 sl.) — Obrezivanje voćaka (sl.). — Gloksinije (sl.) — Begonia Rex. — Koraljica (sl.) — Propadanje lišća na šimširu (sl.) — Hidroponski vrtovi. — Što se radi u vrtu mjeseca veljače? — Stresanje snijega s drveća. — Pospješeno cvjetanje odrezanih grana. — Rad »Udruženja vrtlara banovine Hrvatske«. — Iz uredništva.

Prilog »Sitno gospodarstvo: Novi pilići. — Razvitak pilića štajerske pasmine. — Štajerske kokoši. — Zimska izložba peradi Saveza pedaraskih društava u Zagrebu. — Zimska izložba kunića u Zagrebu (sl.) — Ležaji za perad (sl.) — Toplina u peradnjaku.

Ovaj je broj ukrašen sa 12 slika.

List izdaje Hrvatsko hortikulturno društvo u Zagrebu. Izlazi mjesečno na 16 stranica. Godišnja predplata Din 60.— ili srazmjerno za kraće vrijeme. Članovi društva dobivaju list besplatno. Uprava »Naš Vrt« nalazi se u Zagrebu, Bakačeva ulica br. 3, II. kat desno.

Izdavač »Društvo Zagrebčana«. — Odgovorni urednik Stjepan Stiegler, grad. senator, Zagrebački Črnomerec br. 34 (telefon br. 24-817). — Uredništvo i uprava: Berislavićeva ul. 20/I kat. Telefon 24-383. — Tiskara »Tipografija« d. d. u Zagrebu, Preobraženska ul. br. 6. — Za tiskaru odgovara Ivan Ivanković, Selska cesta br. 47.